

"Eğer o câmidin umumî hayattan hissesi varsa, şevk kendisinin olur; yoksa, o câmidi temsil eden, nezaret eden şeye aittir..." cümlesini devamıyla izah eder misiniz?

Hayat; tarifi net olarak yapılamamış bir mefhumdur. Bu yüzden, neyin canlı neyin cansız olduğu hususunda tam bir ittifak yoktur. Mesela bitkiler hayvanlarla kıyaslandığında aynı türden bir canlılığa sahip olmadığı açıktır. Meseleye canlılığın en mühim özelliği olan şuur açısından (*yani kendisinin ve çevresinin farkında olmak, bunlardan acı veya sevinç duyacak bir hassasiyete sahip olmak*) açısından bakarsak; bitkilerin insanların ruh halinden ve seslerinden etkilendikleri bilimsel olarak ispatlanmıştır.

Demek ki, hayvanlar kadar olmasa da bitkilerin de duyguları vardır. Aynı şekilde etrafımızdaki birçok şeyin de bitkiler kadar olmasa da bir çeşit duyguları olabileceğine işaret eden görüşler var. *Japon araştırmacı Dr. Masaru Emoto'nun yaptığı çalışmalar su moleküllerinin ve atomlarının bir insan duyarlılığına sahip olduğunu ortaya koyuyor.*

Bütün bunlardan şu netice çıkıyor: Biz henüz hayatın ne olduğunu bilmiyoruz. Hayat denilen hakikatten her varlık farklı bir şekilde hissedardır.

- On Dokuzuncu Mektup'ta anlatılan, kuru hurma kütüğünün Peygamber Efendimiz (asm)'ın ayrılığında dolayı ağlaması,
- Sebîr Dağının, "**Yâ Resulallah, benden ininiz. Korkarım, benim üstümde sizi vururlarsa Allah beni tâzip eder. Onun için korkarım.**"(1) dediği ve Cebel-i Hira'nın kendisini çağırdığını anlatan hâdise,
- "(Ne var ki) **bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fişkirir. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukarıdan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir.**" (Bakara Suresi, 2/74) ve
- "**Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O, azizdir, hakimdir.**" (Hadid Suresi, 57/1)

âyet-i kerîmeleri göz önünde alındığında karşımıza iki şık çıkıyor: **Cansız eşya da, bizim anladığımız manada olmasa da bir çeşit hayata sahip olabilirler.** Eğer hayata sahipseler o zaman bir çeşit şevk ve lezzete de sahip olabilirler. Veya *onlardaki şuur ve lezzet alametleri, İlâhî tecellilere nezaret eden melekeler* ait

olabilir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mektubat, On Dokuzuncu Mektup, On Birinci İşaret.](#)